

tudott ugyan irányt adni az ország külpolitikájának, sőt nem tudott úr lenni a kicsinyes motívumokból táplálkozó belpolitikai pártharcok felett sem, az ellenséggel szemben azonban ismerte kötelességét s a kötelességteljesítés elől akkor sem zárkózott el, midőn az ellenállás hiábavalóságáról meg volt győződve.

Az országos ünnepélyt, mely a kultuszminiszter nagyhatású beszédével véget is ért, ugyanaznap délelőtt a Csele-patak partján felállított emlékoszlopnál a mohácsi csatatéren elesett hősök emlékezetének szentelt kegyeletes emlékünnpet követte. Az ünnepet a Turáni Társaság rendezte, melynek védnöke József Ferenc kir. herceg, elnöke Pekár Gyula és József királyi herceg lendületes és eszmékben gazdag beszédek kíséretében tették le koszorújukat az emlékoszlop talapzatára. Politikai jelentőségű volt a budapesti török követnek a beszéde, melyben a török-magyar barátság mellett emelt szót s főképp a kormányzói beszéd, amellyel — azt hisszük — a mohácsi emléknapot Trianon utáni történelmünk egyik korszakjelző dátumává avatta. Ezt követte tudományos intézményeink s törvényhatóságaink koszorúinak elhelyezése. Valamennyi beszédet egy szebb és jobb jövőbe vetett bizakodás hatotta át, melynek talán leghatásosabban Albrecht kir. herceg adott kifejezést a Szózatból vett jelszavával: *«Az nem lehet, hogy annyi szív hiában ontá vért!»* L.

Szinnyei József, az Akadémia és a nyelvtudomány.

Legelső tudós társulatunk alapításának százéves fordulója alkalmából Sinnyei József tollából egy igen tartalmas füzet jelent meg a Magyar Tudományos Akadémia és a nyelvtudomány címen. A becses tanulmány mesteri összefoglalását adja azoknak az eredményeknek, melyeket a nyelvünk multjára, jelen állapotára és más nyelvekhez való viszonyára vonatkozó kutatás Akadémiánk munkájának, irányításának és áldozatkészségének köszönhet. Fel vannak itten sorolva Révai Miklóstól Trócsányi Zoltánig mindazok az érdemes nyelvűbűvörök, akik akár anyaggyűjtő tevékenységükkel, akár a jelenségek összefüggését illető megállapításaikkal előbbre vitték a magyar tudományosságot. De bármily értékes is egyébként e tanulmány, — írója túlzott

szerénysége folytán, — egy nagy hiánya van: nincs eléggé hangsúlyozva benne magának a szerzőnek a nyelvkutatás terén szerzett hervadhatatlan érdeme.

Két-három lapalji jegyzetben az Akadémia főtítkára gondoskodik ugyan arról, hogy a szerző neve egészen homályban ne maradjon, de ezzel a dolog — főképp az ú. n. nagyközönség szempontjából — nem tekinthető elintézettnak. A hiány pótlásául, bármennyire tiltakoznék is ez ellen az érdekeltek, igen nyomatékosan rá kell mutatnunk arra, hogy az újabkori magyar nyelvkutatás terén többféle vonatkozásban (köznyelv, népnyelv, nyelvtörténet, nyelvhasznítás) élő tudósaink közül elsősorban éppen Sinnyei Józsefet illeti az elismerés. Hiszen azok az ifjabb nyelvtudósok, akiknek a szerző szóbanforgó művében oly fenntartás nélküli önzetlenséggel osztja a koszorút, egytől-egyig az ő tanítványai. Illő, hogy ez tudtal adassék az olvasóknak, mert ne feledjük, sok igazság van Riedl finom ironiájában, mely szerint mindenki szkeptikus, de ha egyszer a szerénység tiltakozik, hogy nem érdemel jutalmat, azt mindjárt elhiszik.

Ennek fölemlítése annál idősezerűbb, mert az időn van ötven éve annak, hogy Sinnyei József első önálló munkáját (Irodalmunk története 1711—1772-ig) nyomtatásban kiadta; s ugyan csak az időn van negyven éve annak, hogy a magyar nyelvtudomány egyetemi tanáraként tudósnevelő és irányító működését megkezdte. Mint első műve címéből s azt követő másik munkájából (A magyar irodalomtörténetírás ismertetése) látható, a jeles tudós eleinte habozott, hogy az irodalom vagy a nyelvtudomány hívéül szegődjék-e el. Finnországi tanulmányútja nyomán azonban (melynek egyebekben kívül becses emlékei finnül írt magyar nyelvtana, finn-magyar szótára és Az ezer től országa c. szép könyv) véglegesen elhatározta, hogy a magyar nyelv és rokonai tudományos vizsgálatának szenteli életét. Idetartozó kutatásainak eredményei a külföldi tudós világ figyelmét sem kerültk el, aminek bizonyossága, hogy a Finn-ugor Társaság korán tagjai közé választotta, a németországi Göschén-vállalat pedig vele iratta meg a szakjába vágó ismeretanyag kézikönyvét (Finnisch-ugrische Sprachwissenschaft). Összehasonlító búvárkodása mellett természetesen a szorosan vett magyar nyelvtudomány kérdéseit sem hanyagolta el Sinnyei.

Nagy föltűnést keltett annakidején egy akadémiai fölolvasása, mely azt a problémát öhajtotta megoldani: Hogy hangzott a magyar nyelv az Árpádok korában? «Ennek végső következtetése — a szerző újabb véleménye szerint — idő multával megdőlt ugyan, de volt benne egy új megállapítás, mely a magyar hangtörténet terén való munkásságra termékenyítően hatott.» Minthogy itt a kérdés további irodalmának termékei közül megint csak tanítványai érkekezéseit emeli ki a szerző, kiegészítésül ismét hozzá kell tennünk, hogy bizony az említett tanulmány megjelenése óta eltelt harminc év alatt Szinnyei József sem pihentette tollát. Sőt igen alaposan kivette részét abból a munkából, melynek eredményét ő maga úgy fejezi ki, hogy «most a magyar magánhangzóknak ősmagyar és ómagyar története már jóformán tisztázva van». Idevágó módszeres tanulságok felhasználásával készült egyik újabb kitűnő értekezése (A Halotti Beszéd hang- és alaktana), mely a legrégibb összefüggő magyar nyelvmélek sokat vitatott s immár véglegesnek tekinthető helyes olvasását is adja. Ime néhány olyan mozzanat, melyekből az alkalmiság kapcsán némileg kitűnhetett, mit köszönhet a magyar nyelvtudomány e kitűnő tudósunknak. Ez az egypár soros utalás természetesen nem meríti ki azt a szakadatlanul gyümölcsöző munkásságot, melyet Szinnyei ötven éven át kifejtett. Egyetemi kézikönyvein kívül igen jelentős műve még a fölszerkesztett, kétkötetes Magyar Tájszótár, melyet a Magyar Tudományos Akadémia 1900-ban nagy jutalommal tüntetett ki.

Szorosan vett szakirányú művei mellett, nem csekély érdemei vannak Szinnyeinek a nyelvtudomány eredményeinek szélesebb körben való közzétételére. Nagy hasznára volt ez irányban rendkívül világos és az elvont fejtegetést könnyen felfoghatóvá tevő előadása. Itt elég, ha arra hivatkozunk, hogy a magyar értelmiség nagy része az ő középiskolai magyar nyelvtanaiból ismerkedett meg anyanyelvünk törvényeivel s a magyar nyelv rendszerére és rokonaira vonatkozó minden művelt embert érdeklő tudnivalókkal.

A Magyar Nyelvtudományi Társaság is, melynek Szinnyei József az elnöke és a Társaság jeles folyóirata, a Magyar Nyelv — Szily Kálmán mellett — az ő kitartó ügyszeretetének és bölcs irá-

nyításának köszönheti felvirágzását s azt a rokonszenvet, melynek kezdettől fogva örvend. Ezeken kívül megemlíthetők tanulságokban gazdag, népszerűsítő tanulmányait (pl. a Napkeletben megjelent «Jó magyarság» című), bírálatait, magyarból finne s más nyelvekből magyarra való műfordításait (pl. Szigligeti Cigányának finn fordítását), rengeteg kisebb cikkeit, melyek mind azt mutatják, hogy Szinnyei József egész életen át fáradhatatlanul gyümölcsöztette kiváló adományait közműveltségünk javára.

A tudós egyéniség súlyát és mértékét azonban nemcsak művei mutatják. Mutatja s jelenti a szaktársak viselkedése is vele szemben. A magyar nyelvészek táborában vezérnek ismerik el őt oly kiváló tudósok is, kik maguk bármely európai ország tudós céhének első díszei lehetnének s viszont társaságából nincsenek kizárva azok az ifjak sem, kik a szaktudomány terén még csak legelső lépéseiket tették meg. Mily üdvöz ez az önkényt egy kimagasló tekintélyhez való szellemi hozzátapadás, a legkiválóbbaknak is tiszteletteljes szolidaritása vele s a legigénytelenebbeknek is köréje sereglegése: azt fényesen bebizonyította a magyar nyelvtudomány hatalmas fellendülése az utóbbi évtizedekben. Annak a szerkesztő táborszerű egységnek, melyben e tudomány munkásait látjuk, a tudós Szinnyei József szeretetreméltó, ma is fiatalos, elmés, vidám, ceremóniatlan emberi egyénisége egyik legerősebb ragasztéka és biztosítéka. Maradjon az még nagyon sokáig!

Velezdi Mihály.

Színházi szemle.

Az évadnyitó előadások közül a legnagyobb vállalkozás a Városi Színházé volt, melynek ambiciózus igazgatója Az ember tragédiáját hozta színre. Kétségteljesen van annak jogosultsága, hogy egy népies, egy igazán nagy közönséget befogadó színház a maga élénkebb, színesebb, — mondjuk ki nyíltan — hatásvadászóbb eszközeivel mutassa be Madách főművét. A filozófiai tartalomtól, igaz, sok meggy így veszendőbe, de a váltakozó képek tarka gazdagsága egy kisebb szellemi igényű, de szélesebb rétegű közönséget jobban megkap így, s elvégre e köröknek is juttat valamit Madáchból. Alkalmasint ilyenféle cél lebegtetett valaha Molnár György, a Budai Népszínház igazga-